

Talac iz UN-a govori o strahu od pogubljenja

Author: [Rachel Irwin](#)

Bivši kanadski posmatrač je pred sudom ispričao kako je, nakon što su ga oteli pripadnici vojske bosanskih Srba, strahovao za vlastiti život.

Piše: Rachel Irwin iz Haga (TU br. 678, 4. februar 2011.)

Jedan nekadašnji vojni posmatrač Ujedinjenih nacija svedočio je ove sedmice pred Haškim tribunalom o tome kako su ga pripadnici vojske Radovana Karadžića držali kao taoca, te kako mu je u više navrata bilo zaprečeno nasiljem.

Kanadski vojni major Patrik Rehner (Patrick Rechner) je peti svedok koji je u poslednjih nekoliko sedmica opisao vlastito iskustvo taoca u bosanskom ratu.

NATO-snage su 25. i 26. maja 1995. izvele vazdušne napade na vojne ciljeve bosanskih Srba. Snage bosanskih Srba su uzvratile tako što su – u periodu od 26. maja do 19. juna iste godine – navodno preko 200 vojnih posmatrača UN-a i pripadnika mirovnih snaga uzele kao taoce. U pred-procesnom podnesku tužilaštva navodi se da su taoci bili držani na „raznim lokacijama u RS-u, pri čemu su korišćeni kao živi štit, dok su neki bili i maltretirani“.

Rehner je sudu ispričao kako je, pre tih majskih događaja, njegov tim živeo i radio u gradu Pale, u jednoj trospratnoj kući na oko 300 metara udaljenosti od sedišta predsedništva bosanskih Srba. Za razliku od nekih drugih, njegova grupa vojnih posmatrača – Vojni posmatrači Ujedinjenih nacija, skraćeno UNMO – nije odlazila u patrole, nego je umesto toga uglavnom služila kao veza između UN-a s jedne, te političkog i vojnog rukovodstva bosanskih Srba, s druge strane.

U jutarnjim satima 26. maja, pripadnici vojnih snaga bosanskih Srba ušli su – po Rehnerovim rečima – u njihovu kuću. Pre no što su ga ugledali, Rehner je, kako tvrdi, uspeo da nazove nekoliko ljudi sa kojima je bio u čestom kontaktu, uključujući Karadžićevog ličnog sekretara i Jovana Zameticu, visokog političkog savetnika. Sekretar mu je rekao da su vojnici bilo poslati „zvanično“, dok je Zametica Rehneru sugerisao da bude „kooperativan koliko god je to moguće“.

U tom trenutku Rehnera su, kako je rekao, njegovi prevodioci pozvali u kancelariju u kojoj su ga čekala dvojica bosanskih Srba, koja su obojica nosili po AK 47. Jedan od vojnika, Nikolas Ribić (Nicholas Ribic), bio je „Kanađanin srpskog porekla“, a Rehner ga je – kako je rekao – sretao i ranije.

Rehner je posredstvom radio-uređaja stupio u kontakt sa svojim štabom, kojem je javio da se u njegovoj kancelariji nalaze naoružani ljudi, da bi potom „Ribić, koji je kao Kanađanin naravno perfektno govorio engleski, počeo da nam preti tražeći da se obustave napadi iz vazduha“.

Ribićeve pretnje su uskoro postale još konkretnije, kazao je Rehner.

„[Ribić] je rekao da će, ukoliko bombardovanje bude nastavljeno, pogubiti pripadnike UNMO-a, odnosno mene i još dvojicu članova tog tima“, prisetio se Rehner. „Pretnje su postale još konkretnije, pa je tako [Ribić rekao]: ‘Za sledeću bombu koja padne biće ubijen jedan pripadnik UNMO-a.’“

Ribić je potom pozvao kancelariju generala Ruperta Smita (Rupert Smith), koji je u to vreme bio komandant snaga UN-a u Bosni. Uputio mu je, po Rehnerovim rečima, slične pretnje.

Rehner je ispričao i kako je nakon toga, zajedno sa svojim kolegama, bio odveden u skladište municije pod nazivom Jahorinski Potok, koje je bilo jedan od ciljeva NATO-a. Prilikom putovanja su bili liscama vezani jedni za druge, a kada su stigli, susreli su se sa gnevnom grupom civila.

„Jedan od njih je izleteo iz gomile, došao do našeg vozila, otvorio vrata i počeo da me udara i šutira“, kazao je Rehner. „Nažalost, mogao sam da se branim samo jednom rukom [zbog lisica], tako da sam tom prilikom dobio nekoliko udaraca rukom i nogom.“

Pripadnici vojske bosanskih Srba su udaljili tog čoveka i delovalo je da se on primirio. Međutim, potom je – kako je Rehner rekao – potegao pištolj. Ponovo su ga vojnici sprečili, ali je on nakon toga Rehnera dohvatio za vrat.

„[Taj čovek] je rekao kako je u vazdušnom napadu izgubio 12 ovaca, od kojih se, kako je naglasio, izdržavao“, prisetio se Rehner, dodajući da je isti čovek izrazio i strahovanje da je u vazdušnim napadima toga jutra stradao i jedan njegov nestali rođak.

„Završio je rekavši kako bi mu iz tih razloga trebalo dozvoliti da me ubije i kako ne bi trebalo da budem iznenađen njegovom reakcijom“, kazao je Rehner. „Kazao sam mu kako mi nemamo ništa s vazдушnim napadima, ali on je bio isuviše ophrvan emocijama i gnevan da bi raspravljao o tome.“

Kada je grupa najzad ušla u objekat, prišao je i drugi pripadnik vojske bosanskih Srba koji je potegao revolver – kazao je i Rehner.

„[Taj vojnik] je pokazao dva podeoka koja su bila urezana na dršci revolvera i objasnio da ti podeoci označavaju ljude koje je već ubio“, prisetio se Rehner. „A rekao je i da će, ukoliko do kraja dana ne budemo poginuli u vazдушnim napadima, on doći i lično nas likvidirati, te da će zaista uživati u tome da ugravira tri nova podeoka na dršku svog revolvera, što bi značilo da bi se ta tri podeoka odnosila na nas trojicu [vojnih posmatrača].“

Rehner je rekao i da su nešto kasnije dobili potvrdu da su vazdušni udari obustavljeni, ali je ubrzo potom usledio još jedan napad.

„Nikome od nas nije bilo jasno šta se zaista dešava – da li su udari iz vazduha obustavljeni ili nisu“, kazao je Rehner.

Grupa je potom bila odvedena do četiri bunkera koji još nisu bili gađani, rekao je Rehner. Vojnici su ga lisicama vezali za jedan od gromobrana ispred tih bunkera. Na sličan način se, tvrdi Rehner, postupilo i sa dvojicom njegovih kolega.

Rehner je ispričao kako je za gromobran ostao vezan pet do šest sati, ali da mu je posle izvesnog vremena bio dat i nekakav sanduk na koji je mogao da sedne. Za to vreme, u obilazak objekta je stigla grupa ljudi u civilnoj odeći; među njima je bio i Zametica, Karadžićev politički savetnik, koji je u prethodnom telefonskom kontaktu Rehneru rekao da bude kooperativan.

„G. Zametica mi je prišao, a ja sam mu izrazio svoj šok i iznenađenje zbog tretmana kojem smo bili izloženi. Naime, sve do tog trenutka sam mislio da se možda radi o nekoj vrsti greške, da je u pitanju grupa nad kojom niko nema kontrolu i koja nas je uzela kao taoce“, kazao je Rehner.

„. . . Pitao sam ga šta se dešava i kako on pravda to što se tako postupa s nama, objasnio sam da sam bio napadnut i tako dalje, a [Zametica] je rekao: 'Pa, vremena su se promenila'“, nastavio je Rehner. „A potom je samozadovoljno sebi u bradu dodao i sledeći komentar: 'Pitam se šta li će sada uraditi general Smit.' Onda je otišao.“

Oko pet sati popodne, neki srpski vojnici su Rehneru skinuli lisice, stavili mu povez preko očiju i povezli ga, zajedno s još nekim posmatračima, „strmim i trnovitim“ putem – kazao je svedok.

Kada se auto zaustavio i kad mu je skinut povez, Rehner se – kako je rekao – našao pred jednom „velikom radarskom kupolom.“

„Dvojica vojnika su izvadila po AK47 i stavila crne maske, a onda se [jedan od njih] okrenuo ka nama i pitao nas da li se plašimo. Ja sam odgovorio negativno trudeći se da delujem što smirenije.“

Potom je tužilac Alan Tiger (Alan Tieger) pitao Rehnera šta je očekivao da će se tada desiti.

„. . . Kada su nas doveli do radarske kupole, ozbiljno sam se zabrinuo da smo tu prebačeni da bismo bili likvidirani“, odgovorio je Rehner. „Vozeći prljavi kamion, jedan vojnik se okrenuo ka drugom i pitao zbog čega idemo tamo . . . a drugi vojnik mu je rekao: 'O, pa to je zato što [general Ratko] Mladić želi da tamo snimimo film sa nekim pripadnicima UN-a' – tako da je jedna od mogućnosti bila ta da su nas tamo odveli da bi nas pogubili i sve to snimili.“

To se nije dogodilo, a umesto toga su vojnici odveli jednog od Rehnerovih kolega u radarsku kupolu, da bi tamo „načinili neku vrstu intervjua“ s njim.

Nakon toga su događaji poprimili posebno „bizaran“ tok, kazao je Rehner. On je sa svojim kolegama bio odveden u hotel, gde im je poslužena večera „kao da se ništa nije dogodilo“.

Potom im je bilo dozvoljeno da iz svoje kuće na Palama uzmu ćebad i namirnice, da bi Rehner bio odveden u vojni garnizon, gde se pridružio ostalim pripadnicima UNMO-a.

„Bilo je veoma olakšavajuće videti da su svi dobro“, kazao je Rehner, glasom skrhanim od emocija.

Rehner je rekao i da su mu prevodioci tada rekli da su lokalne televizije prikazale snimak na kojem se vidi kako je on vezan za gromobran i da su ih „optužili da smo mi oni koji sa terena navode vazdušne udare“.

„[To] nije bilo samo pogrešno, nego nas je i razbesnelo jer su nam takve optužbe ugrožavale život, pošto je lokalno stanovništvo imalo veoma slab pristup nezavisnim medijima, pa smo bili zabrinuti . . . [da će oni] videti te izveštaje i istresti svoj gnev i frustracije na nas.“

Pred kraj svog boravka u zatočeništvu, Rehner je ponovio zahtev da se sastane s profesorom Nikolom Koljevićem, potpredsednikom samoproglašenog entiteta bosanskih Srba i Karadžićevim bliskim saradnikom – što mu je i odobreno.

„Želeo sam da se uverim da profesor Koljević shvata sve [u vezi sa time da su nas uzeli kao taoce] – a on je bio pomalo iznenađen“, kazao je Rehner. „Bio je upoznat sa nekim pojedinostima, ali nije znao sve – kako su nam zapravo pretili i kako se čitava ta situacija odrazila na sve nas.“

Koljević je rekao da vazdušni udari za bosanske Srbe predstavljaju „veliku krizu“, te da su ti napadi usledili pre isteka roka koji je UN utvrdio za ispunjenje izvesnih zahteva.

„Posegnuo je za analogijom sa elektro-šokom – ponekad pacijenta možete ubiti elektro-šokom, ali ga možete i izlečiti“, prisetio se Rehner. „[Koljević] je rekao kako je, sa te tačke gledišta, to vredelo rizika.“

A kada je na Karadžića došao red da unakrsno ispita svedoka, on je nekoliko minuta potrošio na pitanja koja su se ticala Rehnerovog zarobljeničkog statusa.

„Da li Vam je ikada bilo rečeno da ste ratni zarobljenik?“, pitao je Karadžić.

Rehner je odgovorio da se to desilo u dva navrata, ali da je u jednoj prilici bilo spomenuto i da je on u stvari „zarobljeni borac“.

„Vi ste kao grupa tražili izvesna prava i povlastice – između ostalog, da vas posećuju Crveni krst, lekar i da gledate televiziju, zar ne?“, pitao je Karadžić.

Rehner je potvrdio da su to tražili, ali je naglasio kako je zahtev za gledanjem televizije proistekao iz potrebe da se „informišu putem medija“.

„Nije to bilo zato što nas je neko nazvao ratnim zarobljenicima, nego zato što smo smatrali nepravdom da smo zarobljeni“, nastavio je Rehner. „... . Zahtevali smo minimum na koji smo kao grupa imali pravo u slučaju da je srpska strana nameravala da nas tretira kao ratne zarobljenike, pošto nismo imali ništa od svega toga.“

„Bila su vam ispunjena sva tri [zahteva], zar ne?“, pitao je Karadžić.

„Na kraju, jesu“, odgovorio je Rehner. „A mi smo te zahteve uputili na početku.“

Rehner je Koljevića zamolio i da mu se odobri da češće telefonira kući, jer su retki razgovori koji su mu pre toga bili dozvoljeni trajali svega minut ili dva.

„Kao predstavnik UN-a, bili ste u prilici da se zateknete u različitim ratnim situacijama“, zapazio je Karadžić. „Da li ste ikada videli ratne zarobljenike kojima je dozvoljena upotreba satelitskih telefona ili bežičnih komunikacija? Da li međunarodno pravo predviđa takve stvari?“

„Pređite na sledeće pitanje“, umešao se predsedavajući sudija O-Gon Kwon (O-Gon Kwon).

Karadžić je zaključio time što se zahvalio Rehneru na svedočenju.

„Žao mi je što ste prošli kroz ono kroz šta ste prošli, ali ne mogu da ne mislim i na Srbe koji su u to vreme bili žrtve vazdušnih udara NATO-a.“

Suđenje će naredne sedmice biti nastavljeno svedočenjem generala Ruperta Smita, koji je snagama UN-a u Bosni komandovao od januara 1995., pa sve do okončanja konflikta.

Rachel Irwin izveštava za IWPR iz Haga.

Location: Balkans

Topic: ICC - International Criminal Court

Focus: ICTY - Radovan Karadžić
Trial

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/talac-iz-un-govori-o-strahu-od-pogubljenja>